

Dr hab. Grażyna Pańko /Uniwersytet Wrocławski/

Ocena dorobku naukowego Pani dr Marzeny Bogus- Spyry

Przedstawiona dokumentacja / autoreferat, nadbitki artykułów, prace drukowane/ świadczą, że **Pani Marzena jest dobrym znawcą problematyki Śląska Cieszyńskiego w XIX i XX w.**

Zna literaturę dotyczącą tego regionu wieloaspektowo. Wprawdzie tematem wiodącym w 16 artykułach i pracy „Nauczyciele szkół ludowych Śląska Cieszyńskiego w XIX i na początku XX wieku. Uwarunkowania prawne i zawodowe” jest miejsce nauczycieli szkół elementarnych na tym obszarze, to badała działalność tej grupy zawodowej w wielu aspektach.

Interesowały ją etapy zdobywania wykształcenia, sposoby doksztalcania, warunki materialne życia. Ma dużą wiedzę z historii wychowania w tym okresie / nowe poglądy na nauczanie /.Warto zwrócić uwagę, że prezentując działalność nauczycielską Bernarda Kotuli akcentuje jego nowoczesne metody nauczania rysunku, /teoria poparta praktyką szkolną/[zob.” Kotulowie i ich działania oświatowe na Śląsku Cieszyńskim w XIX i XX w.” - jest to wydany doktorat].

Problemy edukacji na Śląsku Cieszyńskim traktuje porównawczo dla trzech nacji: dominującej niemieckiej, czeskiej i polskiej i na tle wydarzeń / aktów prawnych/ ważnych dla całej monarchii austriackiej i austro-węgierskiej.

[„Nauczyciele szkół ludowych na Śląsku Cieszyńskim w XIX i na początku XX wieku. Uwarunkowania prawne i zawodowe”.]

Ważną kwestią było w Jej badaniach **organizowanie się tej najniższej w hierarchii szkolnej nauczycieli w stowarzyszenia i organizacje** /tu istotne etapy powstawania Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego/.

Ponieważ analizowała dokumenty z zasobów czeskich /np. w Opawie/ , ale i niemieckie i polskie to ważne jest dodarcie do protokołów PTP w archiwum opawskim.

Pani Marzena **pisze o kwestiach doksztalcania nauczycieli, ale i poprawy statusu materialnego.** Trafnie ocenia przeszkody uniemożliwiające współpracę / sprawy

świadomości narodowej, konkurencyjność Czechów i Polaków i dominacja Niemców/. Ta badaczka zna specyfikę rozwoju tego regionu i procesy modernizacyjne od II połowy XIX w. poczynając.

Jej ogromnym atutem jest odczytanie w literaturze – polskiej, ale i czeskiej, niemieckiej i innej, np. angielskiej.[Zob. przypis 90 w artykule „Psyches iaterion, czyli cieszyńska biblioteka księdza Leopolda Jana Szersznika”- artykuł złożony do druku w 2023 r. w „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne i przyjęty /s.16/. Ten tekst zaopatrzony jest w 76 przypisów. I nie jest to jedyny przykład.]

Jest w swoich poszukiwaniach dociekliwa. Jako przykład podajmy poszukiwanie informacji i ich potwierdzenia w różnych źródłach – dla potwierdzenia informacji personalnych o Bernardzie Kotuli uwzględniła nie tylko testamenty rodziny, ale i księgi adresowe Cieszyna oraz np. notes Bernarda i wywiad z wnukiem tej postaci Zbigniewem Kotulą /”Kotulowie.. s. 189 i 197/. Do poszukiwania informacji wykorzystuje nie tylko źródła archiwalne,ale i teksty popularyzujące postaci – cała gama słowników biograficznych. Korzysta z informacji internetowych.

Pani Doktor stawia trafne pytania badawcze - np. porównanie modelu kariery nauczycieli w poszczególnych nacjach na badanym terenie. Dostrzega elementy ich współpracy, ale też i konkurencyjność, zwłaszcza dominację Niemców. **Zna współczesne pisma naukowe** – polskie, czeskie, niemieckie. Publikuje w nich, czyli **jest znana wśród badaczy nie tylko tego regionu** /zob. publikacje w jęz. angielskim i niemieckim/, ale w Polsce, Republice Czeskiej i Niemczech.

Przedstawiony do oceny autoreferat, poparty artykułami i książkami – z wspólną kwestią : rola nauczycieli tego najniższego szczebla zawodowego - stanowi całość – ważną dla ówczesnej społeczności, ale i losów ludzi na tym terenie. Autorka tekstów pokazuje nie tylko trudne warunki bytowania nauczycieli polskich, ale i czeskich. Akcentuje też rolę społeczną w modernizowaniu społeczności, na przykładzie Polaków. **Przekonywająco uzasadnia świadome działanie edukacyjne tej grupy** – nie tylko wobec uczniów, ale i rodziców / np. propagowanie nowych

informacji z zakresu rolnictwa , ale też podejmowanie roli animatorów życia kulturalnego, poprzez uczestnictwo w chórach, zespołach teatrów amatorskich itd. Trafnie ocenia wpływ nauczycieli szkół ludowych na zmiany w rzeczywistości obywatelskiej w badanym okresie i terenie. Przekonuje, że nauczyciele - także ludowi - to ważna część modernizującego się społeczeństwa / s.109/. Wypada się zgodzić, że to ci nauczyciele stanowić będą nową inteligencję, głównie poprzez zaangażowanie społeczne i szerzenie nowych poglądów i edukowanie także dorosłych / zob. też autoreferat s.15 – 18/. Autorka ma rację, że władze tej grupy nie doceniały, co szczególnie widać w złej sytuacji materialnej tych nauczycieli.

Przedstawione książki / „Kotulowie...” i „Nauczyciele i ich stowarzyszenia na tle dyskursu społecznego w modernizującej się Europie” oraz ” Nauczyciele szkół ludowych Śląska Cieszyńskiego w XIX i na początku XX wieku . Uwarunkowania prawne i zawodowe” pokazują, że ich Autorka **ma dobry warsztat naukowy**, że potrafi poprzez przypisy wyjaśniające, uzupełnić narrację główną .Wykorzystuje też **umiejętność argumentowania trafnymi cytatami popierającymi prezentowane opinie** / są one także w przypisach./.

Atutem Pani Doktor jest komunikatywny język . Jej teksty czyta się gładko. Autorka dba o precyzyjne stosowanie pojęć / np. niemieckojęzyczne obywatelstwo monarchii Habsburgów s.106 i n./

Poprzez trafne nazywanie części rozdziałów zachęca do lektury / np.”Psyches „iatreon” w tytule , czyli „ lecznica dusz” w odniesieniu do biblioteki ks. L. Szersznika/. Podział tekstu na podrozdziały ułatwia analizowanie problemu i wnioskowanie, zwłaszcza, że Pani Marzena zamieszcza **trafne podsumowania** całości.

Atutem Pani Doktor jest nie tylko znajomość historii regionu, którym się zajmuje, ale i **duża wiedza z zakresu historii nauczania i wychowania**. Potrafi pokazać obecność nowych teorii w praktyce nauczycielskiej w pracy cieszyńskich nauczycieli. Zmiany w szkolnictwie ukazuje na tle zmian politycznych i społecznych.

Ważną umiejętnością Pani Doktor jest porównywanie informacji z różnych źródeł – także z istniejącego już piśmiennictwa i ich krytycznej oceny /s.50 ad

Polskie Towarzystwo Pedagogiczne/.

Cenię pracę włożoną w **dokładne analizowanie czasopism cieszyńskich** – ważnego źródła informacji / np. „Miesięcznika Pedagogicznego”, „Gwiazdki Cieszyńskiej” ale i Slezskeho Sbornika/.

Doceniam i to, że sprawy warunków materialnych badanej grupy nauczycieli nie przesłoniły ważnych w tym śląskim terenie spraw narodowościowych.

Oceniając **dorobek naukowy** Dr Marzeny Bogus – Spyry wypada stwierdzić, że **jest duży i różnorodny**. Jest Autorką dwóch książek, współautorką jednej, ma w swym doświadczeniu badacza prace wydawnicze /wydany w dwóch tomach „ Dziennik Andrzeja Cinciały”, poprzedzony obszernym naukowym wstępem / s.115/. Obok artykułów naukowych w dorobku ma też recenzje / w tym trzy wydawnicze/ czyli uczestniczy w życiu naukowym . Dowodem tego jest też udział w konferencjach naukowych – krajowych i zagranicznych, z prezentacją referatów w sumie 19, w tym dwa wystąpienia plenarne/.

Zainteresowania badawcze Pani Doktor to nie tylko **historia regionu** /ciekawego, ale o skomplikowanej przeszłości /zwanego przez Czechów „radosna zeme” /.

Jest Ona znawcą **historii wychowania**, ale też **sztuki** i oddziaływania tej na młodzież /**arteterapia**/. To nie tylko znajomość teorii, ale i praktyczne działania.

Nie mogę nie dostrzec krytycyzmu Pani Marzeny wobec niektórych metod, np. metody reprezentatywnej. Jej uwagi w tym względzie są godne zauważenia.

Pani Doktor jest członkiem sześciu organizacji, także dwóch komitetów redakcyjnych. Ma doświadczenie w kierowaniu trzema grantami. Odbyte staże zagraniczne dały Jej możliwość kwerendy archiwalnej, ale też wymiany doświadczeń dydaktycznych.

Koniecznien trzeba zauważyć uczestnictwo w trzech programach europejskich i pięciu krajowych. Uczestniczyła w ocenianiu wniosków o finansowanie grantów.

Ma dobry kontakt ze studentami także poprzez wolontariat, wspiera ich działania na polu naukowym.

4

Wymienione wyżej osiągnięcia dowodzą, że **Dr Marzena Bogus-Spyra zasługuje na nowy tytuł naukowy.**

Wrocław, 21.04.2023

Grażyna Pańko

